

Urząd Miasta Hajnówka

„TEREBENTHEN” Zjednoczone fabryki terpentyny puszczy białowieskiej. Bracia porowscy i p. Godlewski. Spółka akcyjna

Miejsce ulokowania tabliczki informacyjnej: ul. Aleksego Zina 1, Budynek Urzędu Miasta

Fabryka terpentyny zwana terpentyniarnią powstała na obrzeżach dawnej Straży Hajnowskiej, w miejscu pierwszej smolarni. Została zbudowana przez Niemców podczas I wojny światowej. W jej pobliżu były trzy budynki mieszkalne dla niemieckich zarządców. Fabrykę połączono kolejką wąskotorową z rampą kolei normalnotorowej, co pozwoliło dostarczać drewno z Puszczy do produkcji, a także wywozić gotowe produkty. Surowcem produkcyjnym była karpina pozyskiwana z pni i korzeni drzew iglastych, głównie sosnowych. Jej pozyskiwanie odbywało się ręcznie, przy nakładzie ciężkiej pracy. Siłę roboczą stanowili jeńcy rosyjscy. Po odzyskaniu niepodległości fabryka nie była zdolna do produkcji. Początkowo jej właścicielem był Rabinowicz, zaś od 1922r. Ludwik i Marian Porowscy i Paweł Godlewski. „Terebenthen” – Zjednoczone Fabryki Terpentyny Puszczy Białowieskiej była spółką akcyjną (z kapitałem angielskim) która cierpiała na brak kapitału zakładowego i obrotowego. Biura i składy mieściły się w Warszawie i Londynie. Znakiem fabrycznym (logo) był żubr. Do spółki należały fabryki w Białowieży, Sowjem, Narewce, Olchówce, Skupowie, Jelence, Dębowem, Białym Lasku ale największą była ta w Hajnówce. Proces technologiczny polegał na spalaniu karpiny z małym dostępem powietrza, na zasadach odparowania. Powstawały półprodukty, z których w dalszej przeróbce w warunkach przemysłowych uzyskiwano: terpentynę, smołę, sadzę, olejki, kreozot, pak, karbolineum, pastę do obuwia, smar nieoczyszczony, używany do smarowania wozów konnych, dziegieć i lepik do papy. Praca była bardzo brudna i uciążliwa dla zdrowia na wszystkich stanowiskach. Zakład był nasycony intensywną wonią promieniującą daleko poza granice przedsiębiorstwa. Płace, bardzo niskie, a co gorsze, wypłacane w formie bonów, które realizowano w określonym sklepie, otrzymując produkty spożywcze, nie zawsze potrzebne i dobrej jakości. Najczęściej były to śledzie i machorka. „Terebenthen” posiadała szereg tzw. majdanów, rozlokowanych na terenie niemal całej Puszczy. W majdanach spalono karpinę otrzymując półprodukty przeznaczone do przeróbki w fabryce. Podczas okupacji sowieckiej (1939-1941) zakład upaństwowiono, wymieniono personel kierowniczy i administracyjny. Podczas okupacji niemieckiej fabryka nosiła nazwę „Terpentinfabrik Hajnowka” jej dyrektorem był Niemiec Hans Koleck. W 1962r. zakład zamknięto a urządzenia przeniesiono do Fabryki Chemicznej. Terpentyniarnia zajmowała ogromny obszar w centrum Hajnówki, który dziś ograniczają ulice: Parkowa, 3 Maja, Piłsudskiego, Armii Krajowej i Białowieska. Na terenie dawnego zakładu powstał skwer, park i obiekty: Prezydium Powiatowej Rady Narodowej (dziś Urząd Miasta), poczta, osiedle mieszkaniowe, przychodnia HPPD, Dom Nauczyciela, PZPR (dziś Zamiejskowy Wydział Politechniki Białostockiej), Przychodnia Obwodowa, Bank Spółdzielczy, PZU, OHP („Wrota Lasu”), komenda MO.

TEREBENTHEN - UNITED MANUFACTURERS OF TURPENTINE IN THE BIAŁOWIEŻA FOREST - THE POROWSKI BROTHERS & P. GODLEWSKI LIMITED COMPANY

The turpentine works, known as Terpentynarnia - the Turps - were built by the Germans during the First World War on the boundary of the Hajnówka district on the site of the former tar works. The works were linked by narrow gauge railway with the escarpment of the standard gauge line, which allowed timber to be delivered from the forest and the finished products to be distributed outwards. The raw material was resin extracted by hand from tree trunks and roots of conifers, mainly pine. From 1922, the works were owned by the brothers Ludwik and Marian Porowski and Paweł Godlewski. „Terebenthen” - the United Manufacturers of Turpentine in the Białowieża Forest was a limited company with British capital and with offices and warehouses in Warsaw and London. The company logo featured a bison. The company ran works in Białowieża, Sowje, Narewka, Olchówka, Skupowo, Jelenka, Dębowe, Biały Lasek and the largest of all in Hajnówka. They produced turpentine, tar, lampblack, oils, creosote, pitch, carbolineum, shoe polish, grease used for horse carts and tarpaulin adhesive. „Terebenthen” had a series of so called maidans located all over the forest. These were used for burning resin and the results were then processed in the factory. Under the Soviet occupation (1939-1941) the works were nationalised and under the German occupation continued to function as „Terpentinfabrik Hajnowka”. In 1962 the manufacture was discontinued and the machinery moved to the Chemical Works. “The Turps” occupied a huge area in the centre of Hajnówka, today marked out by the streets Parkowa, 3 Maja, Piłsudskiego, Armii Krajowej and Białowieska.

Source URL:

<http://hajnowka.pl/strona/dla-mieszkanca-rewitalizacja-walory-historyczne-obszaru-rewitalizacji/829-tere-benthen>